

AD LIBROS DE PIGNORIBUS SANCTORUM

(²) **EPIST. NUNCUP.** — *Sancti Symphoriani abbati A* *Odoni.* Hic postea episc. Belvacens. consecratus est sub an. 1135 (Anto. Loysel., Commentar. Belvac. pag. 98). Abbatia vero S. Symphoriani exstat Belvacii a Drogone ejusdem urbis antistite fundata 1035 quam monachi Benedictini possident. Plura de Sancto Symphoriano cœnobio scire cupis? adi Louvel. Hist. Belvac. tom. I, atque Ant. Loysel., ubi supra pag. 252 et 304.

In hoc De pignoribus sanctorum tractatu Guibertus, non profane, non lucri gratia, sed religiosè, sed secundum scientiam, sed spiritu colendas esse sanctorum exuvias haud imperite contendit. Nec mirere si prolixis adeo sermonibus in reliquiarum falsarios, adinventores, ac specie pietatis easdem populo venerandas exhibentes, invehatur. Etenim hac ipsa tempestate tot et tam diversi irrepsere pestiferi errores, et tam nefanda pecuniarum libido ecclesiasticos religiososque viros, quo celebriores suas redderent ecclesias, cepit, obcæcavit, ut non mirum si auctor eas pluribus in locis hujusce tractatus exagitare videatur; nedum pietatem, cultumque reliquiis velit denegari, imo vero ad religionis Christianæ accessionem, gloriamque Dei adaugendam plurimum conferre profiteatur. « Cæterum si quid, ait ille in præfatione, senserim ex fide, sensa tota fidei securitate protulerim, si quis melius sentiat velim. »

(³) *Cui non semel Augustinus, sed locis pluribus refragatur.* Tomo IV, De sermone Domini in monte, c. 20; et t. VI Cont. Adimantium. l. l. I, c. 17.

(⁴) *Abbatem quemdam, quem sanctum Pyronem lectio illa agnominat.* Simile quid habes, cap. *Audivimus*, De reliquiis et veneratione sanctorum. « Audivimus quod quidam inter vos, diabolica fraude decepti, hominem quemdam in potatione et ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur. »

(⁵) **CAP. I.** — *Nec illud excidit quod Lanfrancus,* etc. Quid elicere velit auctor noster sane non video. **563** Verum equidem est B. Lanfrancum aliquandiu, quod annua celebritate S. Elfegum prædecessorem suum populus percoleret, non probasse; at ubi colloquium cum sanctissimo discipulo Anselmo habuit, scrupulum submovit omnem, jussitque celebriori cultu S. Elfegum venerari. « Quam quidem historiam non solum plano dictamine ad legendam, verum etiam musico modulamine ad canendum a jucundæ memoriæ Osberno, Cantuariensis Ecclesiæ monacho, ad præceptum illius nobiliter editam ipse sua prudentia pro amore illius martyris (Elfegi) insignivit, insignitam auctoravit, auctorizatam in Ecclesia Dei legi cantarique instituit. » Eadmerus

lib. II Vitæ S. Anselmi. Videsis quæ ad Vitam B. Lanfranci, ipsius operibus præfixam, adnotavimus, pag. 42. E. 2. n.

(⁶) **CAP. I.** — *Quid dicam de iis sanctis, quorum finis, aut est in malo præpatulus, aut latet utrum bonus an malus,* etc. Ea de re capitulare Aquisgranense 42: « Ut falsa nomina martyrum, et incertæ sanctorum memoriæ non venerentur. » Cui rei illustrandæ documentum concilii Africani can. 50, facit mirum in modum: « Placuit ut altaria, quæ passim per agros et per villas, in quibus nullum corpus vel reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab episcopis qui locis eisdem præsent, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc, propter tumultus populares non sinitur, plebes tamen admoneantur ne illa loca frequentent, ut qui recte sapiunt nulla ibi superstitione devicti teneantur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus aut reliquiæ certæ sunt, aut origo alicujus habitationis vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia, et per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubicunque constituuntur altaria, omnino reprobentur. »

(⁷) **CAP. I.** — *Sit itaque videre pontificum, sit populi Dei videre custodum.* Unde capitul. Caroli Magni cap. 28: « De ecclesiis, seu sanctis noviter, sine auctoritate inventis, nisi episcopo probante, minime venerentur. » Imo concil. Lateran. IV, cap. 62: « Inventas reliquias de novo, nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate summi pontificis fuerint approbatæ. Prælati vero de cætero non permittant illos qui ad eorum ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis aut falsis decipi documentis, sicut et in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit, » etc. Trident. concil. sess. 25, De invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum.

(⁸) **CAP. I.** — *Hos plane qui scrophas circa jugulum, aut uspiam in corpore.* Scrofæ seu scrofulæ, sive etiam strumæ, « quas Græci *χοιράδας* appellant, glandia (quæ ab eadem gente adenes dicuntur) sunt obdurata, quibus collum, axillæ, et inguina frequentissime occupantur. » Paulus Ægineta, De arte med. lib. IV, cap. 53; Aristot., De part. animal. lib. VIII, cap. 21 et 23; Hippocrat., lib. De gland. sect. 3, init.; et De affect. sect. 5, post med. De diversis strumarum generibus Bartholom.; Perdulcis lib. XIV, cap. 27. Curandi autem pestiferi strumarum morbi prærogativam regibus Francorum divinitus esse concessam; tradunt scriptores; et hæc hodieque perseverat.

Cæterum quia complures in hoc argumento desu-

dasse scio, atque adéo multiplicēs occurrunt opinio-
nes, ab his haud inconsulto (ampla licet fandi sup-
petat materies) expediendum me putavi. Legant
qui voluerint neotericos auctores, Hubert. Morum
lib. III, De sacris unctionibus, cap. 5, qui feliciter
admodum (si quid iudico) hac de re scripsit. Et
Guillel. Du Peyrat, lib. II Hist. Eccles., cap. 56 et
seq. Ritus vero qui suo ævo observari solebant exa-
ravit Stephanus de Conty Corbeiensis cœnobita
decretorum doctor, Historia ms. regum Franco-
rum : « Prædicti reges singulares, quilibet ipsorum
fecit pluries miracula in vita sua, videlicet sanando
omnino de venenosa, turpi, et incommoda scabie,
quæ Gallice vocatur *écrouelles*. Modus sanandi est
iste : Postquam rex audivit missam, affertur ante
eum vas aquæ plenum, statim tunc facit orationem
suam ante altare, et postea manu dextra tangit in-
firmitatem, et lavat in dicta aqua. Infirmi vero ac-
cipientes de dicta aqua, et potantes per novem dies
jejuni cum devotione, sine alia medicina omnino
sanantur. Et est rei veritas, quod innumerabiles
sic de dicta infirmitate fuerunt sanati per plures
reges Franciæ. » Vivebat Stephanus anno 1400. At
vero ejusmodi ritus obsolevisse, testis est qui su-
pra Du Peyrat, cap. 61. Qui quidem cap. 60, post
med., ex verbis Guiberti : *Me ei cohærente, et etiam
prohibente, conjicit ab eleemosynis fuisse regi Lu-
dovico Grosso : cui conjecturæ quominus assensum
præbeam prohibet ipsemet Guibertus : siquidem
hac fuit dignitate auctus, num in vita ubi minuta-
tim suos actus percurrit, officium illud præterisset ?*
Non facile credi potest.

Notandum tandem est, auctore nostro antiquio-
rem hætenus (quod sciam) qui de hacce regum
nostrorum prærogativa disputavit, reperiri nemi-
nem.

(⁹) CAP. II. — *Mulier quædam ad ecclesiam pro-
prium infantulum suscipiendæ causa communionis
adduxerat. Vides ad hanc tempestatem et ultra (uti
mox demonstraturi) infantibus communionem cor-
poris Christi in ecclesia administratam. Adi, si pla-
cet, B. Lanfranci epist. 35, et observationem no-
stram ad eandem; Arcudium lib. III De Eucharistiæ
sacramento. Qui vero ipsis infantibus ac potissi-
mum recens aqua Christiana tinctis traderetur sa-
cra communio, indigitat epistola ad S. Florentii ab-
batem Gilbertus Pictaviensis antistes, quam 564
quod plurimum illustrandis Ecclesiæ antiquis insti-
tutionibus conferat edere juvabit :*

Epistola Gilberti Porretani Pictavorum episcopi.

« Gillebertus Dei grata Pictaviensis episcopus,
dilecto in Christo Matthæo eadem gratia abbati
Sancti Florentii, salutem in Christo.

« Placuit vobis nostram consulere parvitatē su-
per ejusdam oblivionis casu, qui nuper in ecclesia
vestra dicitur contigisse : quod videlicet super al-
tare pane posito in Eucharistiam consecrando, et
calice vacuo presbyter omnia verba, quæ sacra-
mento panis et vini pertinent, usque ad panis in-

A fractionem dixerit. Quando discooperto calice se
cognoscens errasse, positus in calicem vino et aqua,
non modo super calicem, verum etiam super panis
hostiam consecratam, sacra consecrationis verba
iteravit. Pro quo facto quid vobis, quid illi pre-
sbytero, quid de illa hostia faciendum sit, quæritis.
Nos autem non ex sensu nostro novum aliquid, sed
quid a prudentibus viris super simili casu consilium
olim audivimus, hac a vobis quæsitâ responsione
commemoramus. Cum enim simile factum ad aures
quorundam prudentium pervenisset, presbyterum
de negligentia corripiendum judicaverunt, et con-
ventum pro ipso oraturum providerunt. Hoc igitur
exemplum securi consulimus, ut presbyter vester
ad tempus oblationis hostia abstineat, et interim
B quibus providebitis sive jejuniorum, sive aliis cor-
poris castigationibus, et non tantummodo suis, ve-
rum etiam vestris, totiusque conventus orationibus
expiatus, mereatur offerre. Cui tamen, non de er-
roris conscientia, quæ, cum est contumax, hæresis
dicitur, sed ex illusionibus, quæ sæpe recte creden-
tium lumbos implent, hujus oblivionis contingit
casus ; brevior tempore, initio, passione, castiga-
tione hujus pœnitentia poterit esse. Quoniam vero
in altero, sive panis, sive calicis sacramento, post
illas quæ ex more fiunt per presbyterum consigna-
tiones, totus est Christus, a jam consecrati panis
reconsignatione omnino debuit abstinuisse, et a
vini et aquæ in calice prius vacuo, infusione, satis-
facere potuit ; et sine illa sacræ verborum iter-
C tione in sacramento panis, Christo communicasse,
quoniam et pueri baptizati in solius calicis, et in-
firmi in solius panis sacramento sæpe communicant,
et nihilominus, quantum ad rem ipsam, et ad in-
corruptionis futuræ sacramentum, accipiunt quan-
tum illi a quibus, in utroque, panis scilicet et cali-
cis sacramento, in Ecclesia de ipsa mensa Domi-
nica Christus assumitur. Hæc ad inquisitionem
vestram, etsi minus plene, tamen fideliter respon-
demus, de vestra charitate confisi, quæ, quod pa-
rum est, reputat multum, et quod mutilatum, per-
fectum. Addentes quod nos ipsi, ne hujusmodi obli-
vionibus sive ministrorum nostrorum, sive nostris
possimus decipi, facere consuevimus. Cum enim
D ministri nostri vinum in calicem oblaturi infude-
rint, de miscenda vino aqua non eis credimus, nisi
jam oblato nobis pane et offerendo calice, vel ipsi
præ oculis nostris aquam infundant, vel nobis aqua-
manili tradita, eam calici misceamus. Sic enim et
minister sacerdos manet indubius, et sine oblivio-
nis ejusdem casu indemnus. »

Quam epistolam morum gravitate atque eru-
dione, scriptisque clarissimus Nicolaus Camusat,
Ecclesiæ Trecentis canonicus, mihi amicissimus
ultro concessit : et hanc e veteri eruit Grandimon-
tensis ord. Rituali. Consona his docet Hugo Vieto-
rinus De sacramentis lib. I, c. 20 : « Pueris recens-
natis idem sacramentum in specie sanguinis est
ministrandum digito sacerdotis ; quia tales natura-

liter fugere possunt, » etc. Circa infirmorum communionem observare pretium operæ est quod Arcudius ubi supra, cap. 56, refert, Græcos sacratissimam Eucharistiam, quam præparant pro infirmis in cœna Domini per modum viatici, sanguine Domini tingere solere. Et morem istum quibusdam in locis Ecclesiæ Latinæ receptum constat ex concilio Turonensi (refert Burchardus lib. v, cap. 9) : « Ut presbyter habeat pyxidem aut vas tanto sacramento dignum, ubi corpus Dominicum diligenter recondatur, ad viaticum recedentibus a sæculo. Quæ tamen sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi; ut veraciter presbyter possit dicere infirmo : corpus et sanguis Domini proficiat tibi. » Concilium Bracharense III, nihilominus can. I interdixit sacerdotibus, « Eucharistiam vino madidam populis pro complemento communionis porrigere. » Legendus hac de re Radulphus de Rivo de canon. observant. lib. Propos. XXIII, sub finem; qui affatim testimonia subministrat.

Statutum adjicerem ordinis Cluniacensis, ni infra de morte proximis agens integrum proferre deberem. Temperare attamen mihi non possum quin quantum curæ, quantum nitoris, quantumque venerationis et observantiæ præstare soliti fuerint Benedictini erga augustissimum Eucharistiæ sacramentum, huc attexam, nempe caput 55 antiquorum statutorum Cluniacensium abbate S. Hugone conditorum.

De Hostiis quomodo fiant.

De his quæ pertinent ad Eucharistiam sacrosancti mysterii, quia dignum est, **565** ut cum summa reverentia et diligentia gerantur, consequens est ut ipse quoque gerendi modus non taceatur. Cum enim quotiescunque oportuerit, eas fieri sit necesse, præcipue tamen ante Domini Natalem, vel sanctæ Resurrectionis diem fieri solent. Cum autem brumali in tempore prolixiores sint noctes, licet ante prandium fratribus operari amplius; nam post prandium hujusmodi opus gerere non licet.

« Frumentum de quo faciendæ sunt hostiæ, quantumlibet bonum sit naturaliter et purum, tamen granatim eligitur; nec per alias personas quam per ipsos fratres colligitur; deinde in saccum non qualemcunque, sed qui ad hoc solum de bono panno D consutus est, reservatur. In quo colligatum commendatur uni famulo non lascivo, qui portans illico ad molendinum molam lavat utramque, operitque sursum et deorsum cortinis; seipsum induit alba, et super caput mittit et alligat superhumerali idem amictum, ut nil de facie præter oculos possit apparere. Ita ergo molit : ita farinam cribrat, primo cribro quoque diligenter abluto.

« Major ecclesiæ custos si non est sacerdos vel diaconus, vicarium sibi quærit ad hoc opus perficiendum; duos etiam alios de his ordinibus, hujus rei gnaros perquirat, accepta licentia a priore et unum conversum : hi quatuor finitis nocturnis se calciant, facies manusque lavant, et capita pexunt :

A secedunt deinde ad altare Sancti Benedicti, et ibi cantant matutinas laudes, primam quoque simul, et septem psalmos cum lætania, reliqua psalmodia interim dilata.

« Deinde illi tres qui sunt alicujus ordinis induunt se albis, et humeralibus, ut supra dictum est de famulo : sunt enim albæ, et amictus quidam huic solo negotio deputati; quorum unus farinam conspargit, et vehementissime compingit super tabulam nitidissimam habentem limbum in circuitu, aliquantulum in circuitu superficie altiorém, ne aqua effluere possit. Conspergunt eam aqua frigida, quia inde fiunt hostiæ candidiores : a duobus vero reliquis hostiæ formantur. Aqua vero non in alio vase deferitur, quam in quo solet ad missas deferri Ferramentum, in quo sunt coquendæ, characteratum tenet conversus, manusque induit chirotecis. In ferramento possunt simul..... B hostiæ poni; unde inter bajulum ferramenti, et formatores hostiarum, ponitur tabula, et super hanc duo sunt pali infixi, super quos lignum habetur transversum, super quod ponitur ferramentum ad hostias imponendas; quæ non fuerint coctæ cultello abraduntur, et cadunt in disco deorsum in tabula imposito, et linteo jugiter cooperto, nisi quando hostiæ abraduntur.

« Canunt psalmodiam quæ remansit, et si voluerint horas de Sancta Maria; ad alias omnino horas tenent silentium : et summopere cavent ut non modo saliva, sed nec flatus eorum aliquomodo ad hostias pertingere possit. Solus conversus, si quid opus fuerit, breviter famulis innotescit; qui faciunt focum non nisi de aridis lignis, et ad hoc de industria præparatis. Ipsi autem hostiarum operarii eo die non cum fratribus, sed potius cum servitoribus reficiunt, et pro tanti laboris levamine, habent de apocrisiario ad prandium pictantiam et pigmentum, » etc.

Hæc oro revolvant, ac tota mente tacitus perspiciant qui divinam rem hancce minus circumspecte, imo non secus et cætera sæculi negotia atque artes infimas pertractant.

(¹⁰) CAP. II. — *Et puerulus rerum adhuc omnium inscius, etc., exclamat ad matrem, etc.* « Similiter evenit in Andegavensi civitate, » etc., inquit Robertus de Monte in Chronico. Vide sub annum 1182.

(¹¹) CAP. III, § I. — *Ut etiam Matris-Dominicæ corpus resurrectione glorificatum dicere non audeat.* Uti produnt antiqua martyrologia Usuardi, die 15 Augusti : « Dormitio sanctæ Dei genitricis Mariæ. Cujus sacratissimum corpus, etsi non invenitur super terram, tamen pia mater Ecclesiæ ejus venerabilem memoriam sic festivam agit, ut pro conditione carnis eam migrasse non dubitet. Quo autem venerabile illud Spiritus sancti templum nutu et consilio divino occultatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quam aliquid frivolum et apocryphum inde docendo tenere. » Hæc Usuardus. « Porro Dei Ecclesia » (infert Baronius nota Marty-

rolog. ad hanc diem) « in eam partem propensior A videtur, ut una cum carne assumpta sit in cœlum. » Quod inter alios (quos eo loci apud eundem Baronium legeris) Beda Ephemeride mens. Aug. 18 Kalend.

*Octava et decima mundi lux, flosque Maria
Angelico comitata choro petit æthera Virgo.*

Atque id quidem affabre sciteque probat Guibertus noster.

(^{11*}) CAP. III, § II. — *Caput Baptistæ Dominici cum Constantinopolitani habere se dicant, Angeriacenses Monachi idem se habere testantur.* Hisce de S. Joannis capite controversiis haud immoror; etenim nil certi quit statui, nisi quod omnia incerta; nec non et a doctioribus ante me multis ultro citroque disputatum est: ea de re lubens calamum subtrahō, ac sileo. Consule Baronium Annal. Eccles. ad annum 591 et 1025 ac not. in Martyrolog. Roma. die 29 Augusti.

Cæterum novissime omnium, de variis agens inventionibus, ac translationibus 566 capitis sanctiss. præcursoris Henricus, Spondanus observat. ad an. 1024 epito. Annal. Eccles. subdit ista: « Denique quod diversæ Ecclesiæ gloriantur de possessione ejusdem capitis, ita rem definitam voluit Robertus *le Viseur*, theologus Paris. et canonic. Ambia. qui peculiarem ea de re tractatum habuit, ut Angeliaci fuerit pars cranii missa a Constantino Copronymo imp. ad Pipinum regem Franc. ejusdem Angeriacensis cœnobia conditorem; Romæ in ecclesia S. Silvestri pars altera cranii; Augustæ prætorix in finibus subalpinorum, maxilla altera; altera Lugduni; Ambiani vero, excepto mento, a labio superiori usque ad partem frontis. » Et paucis interjectis: « Cum de his nil usquequaque certum asseri posse videatur, de his interim liceat (una cum Baronio in litteris ad eundem Robertum rescriptis) quod olim prætores edicto proposito iis qui se rem aliquam possidere affirmarent: « Possidete uti possidetis. » Laudanda vero pietas eorum qui his sacrosanctis pignoribus cupiunt sibi peculiare tanti præcursoris patrociniū adsciscere. » Quo tempore illæ sanctæ Joannis reliquiæ Ambianum translatae fuerint (nullæ enim Guiberti ævo inibi exstabant) vis nosse? inspicere præfatum Roberti *le Viseur* Tractatum.

(¹²) CAP. III, § II. — *Plane decessor meus Ambianensis cum corpus Firmini martyris, etc.* Duo sæculi hujus auctores, contraria de sancto Firmino asserentes, occurrunt: Guibertus abbas Novigentinus, et Nicolaus S. Crispini Suessionensis monachus. Ille vir gravis, et maturæ ætatis; hic adolescens, qui vix pubertatis annos excesserat cum scriberet: alter coætaneus; suppar alter; insignis doctrina ac dignitate primus; secundus simplex cœnobita, et notus solummodo ex Vita sancti Godefridi Ambian. ep. quam et relatione quorundam contexuit. Utri fidem adhibebo? Guibertone abbati, nullum de corpore S. Firmini repertum testimo-

nium, dum sanctus ille antistes capsulam aperuisset, attestanti? An monacho Suessionensi, corpus in eadem capsula inventum ipsissimum esse S. Firmini asseveranter probare conanti? Rem discutiamus; erit, spero, lectori haud ingratum

Sic itaque se res habet hic apud Guibertum. « Plane decessor meus Ambianensis episcop. cum corpus Firmini mart. ut putat, quatenus de theca in thecam efferret, nullum inibi pitacium, ne unius quidem litteræ testimonium, quis ibidem jaceret, invenit. Qua de re urbis episcopus plumbeæ laminæ mox inscripsit, quod illic conderetur Firminius martyr Ambianorum episcop. » Hæc ille.

Nicolaus vero lib. II, cap. 26, Vitæ sancti Godefridi, posteaquam retulit B. Godefridum multos ante dies populum, uti munera ad capsulam conficiendam offerrent, præpararentque sese ad reliquiarum translationem, adhortatum fuisse, hæc subdit: « Postquam loculus accurate confectus fuit, ad eam diem, quo erant transferendæ reliquiæ, tantus eo advenit hominum cœtus, ut tota Europa confluisse videri posset. Tum episcopus cum aliis sacerdotibus accessit ad locum, ubi cœlestis ille servabatur thesaurus, sacrasque reliquias, cum multo tremore omnibus visendas exposuit, etc., deinde populum dimittit. Huic autem spectaculo non interfuere, qui Ambianensis urbis suburbana loca habitant. Accedunt igitur ad Godefridum, orant ut ipsis quoque B. Firmini sacras reliquias ostendat. At ille valde admirans: Ubi, inquit, nudius tertius fuistis, quando mea manu eas omnibus contemplandas exhibui? Afferunt alii alia, etc. Flectitur tandem vir pius et in celebritate Omnium Sanctorum, præmisso jejunio, ait se precibus satisfacturum. » Quod effecisse, necne, nil retexit auctor.

Verumenimvero quid ejuscemodî Nicolai sermonibus colliget lector eruditus, nisi (mea quidem sententia) istos ex industria compositos uti fucum faceret, obnubilaret veritatem? At hæc omnia vincit, seque tandem profert in apricum. Ecquæ amabo illius narrationis connexio? Testatur credulus ille Nicolaus tot populos Ambianum, quo sacra Firmini pignora venerarentur, convenisse, « Ut tota Europa confluisse videri posset. » Deinde: « Huic autem spectaculo [non interfuere, qui Ambianensis urbis suburbana loca habitant. » Qui oro te suaderi potest ut tota Europa ad reliquiarum patroni Ambianorum ostensionem confluisse videri posset, ac suburbani nihilominus oclusas continuo habuissent aures, fuissent oculis capti, inebriative obdormissent toto die. Nutabunda utique narratio! Ac proinde Guibertus, sin testis oculatus, vel coævus potiori jure audiendus est; vir sane justus verique amantissimus, qui nemini, ubi vitium, ubi falsitatem, ubi catholicæ fidei corruptelam, ubi labem ecclesiasticæ libertatis reperit, nil parcere, nil dissimulare nescit; quemadmodum luce meridiana clarius scripta ipsius evolventi patescet.

Quo demum in loco pretiosum Firmini pignus

requiescat, paucis declarat abbas noster. « Nec mora, » scribit ipse, « in monasterio Sancti Dionysii (in Francia) idem acitatur. Parata ab abbate ornatiori capsula dum inde extollitur, dum cum membris caput evolvitur, membranula in martyris naribus reperitur in qua quod esset Firminus Ambianensis martyr expromitur. » At ne auctor gratis, seu bile mota isthæc asserere quis credat, antiquam libet eruere translationem, Dagoberto I, Francorum rege præcipiente factam, e Piquiniacensi castro in Sandionysianam ecclesiam.

567 « Tempore gloriosi ac piissimi regis Francorum Dagoberti, Hunnorum gens corde ferocissima, procerâ corpore, bellis assueta, plus de propriis viribus quam de divino præsumens adiutorio, circumjacentes provincias sibi tyrannice subjugabat; nec istud ei sufficiens videbatur, sed audiens præcellentem regni Francorum regisque gloriam, idem regnum ausu temerario suo dominatui submittere proposuit: in quoque consilio cum Flandrensibus eos sibi ad propositi consortium facinoris conciliat, fræta pariter civium urbis Arabianensium auxilio et consensu. Et ecce præparatis ad bella necessariis, casus sibi futuri nescia, cum suis complicibus versus Franciam movet castra. Quod quidem pervigilem regis Dagoberti providentiam latere non potuit. Qui convocans fidelissimam sibi Francorum militiam totum de divino, et specialis sui Francorumque protectoris Macharii, scilicet Dionysii sociorumque ejus patrocinio, celeriter suis occurrit adversariis ad locum, qui Leo tunc temporis dicebatur. Quid plura? venit dies certaminis, et diu multumque hinc inde certatum est. Hunnis cum sociis complicibus acriter decertantibus fervore et desiderio consummandæ, prout æstimabant, nequitie, Francis econtrario pro patriæ libertate. Interea divina clementia, quæ superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, regis Francorumque fidem et animi pietatem misericorditer respiciens, et perfidam Hunnorum superbiam, istorum brachia confortavit, adversarios intantum humilians, ut vix saltem unus evaderet qui belli eventum ad patriam reportaret; et facta est in eodem loco a Francis tanta strages, tantaque Hunnorum sanguinis effusio, ut idem locus qui prius Leo vocabatur, ex tunc et deinceps gentis illius idiomate diceretur *Lyons-en-santez*, quod Latine leo in stagno sanguinis potest dici.

« Hunnis ut dictum est penitus interemptis, nec sic tamen Dagoberti regis ira deferuit, donec de civibus urbis Ambianensium, qui Hunnorum contra se tyrannidi consenserant, condignam acciperet ultionem: quod eosdem cives non latuit, qui non immerito vehementer tremefacti, propria eos remordente conscientia, qua se iudice nemo nocens absolvitur, communicato inter se consilio, episcopus ejusdem civitatis, et clerus, et populus, corpus gloriosi martyris, et episcopi ejusdem urbis Firmini, aliasque reliquias cum thesauris ecclesiæ, ad quoddam municipium, quod Pinguiniacum dicitur, trans-

A tulerunt: Quod idcirco factum est, quia civitas parum munita contra regis impetum videbatur. Castrum autem illud, et natura loci, et manuali artificio, et bellatorum audacia fortissimum, et velut inexpugnabile putabatur. Sed « non est prudentia, non est sapientia, non est consilium contra Dominum » (*Prov. xxi, 30*).

« Rex igitur cum Francorum exercitu, prædictam adiens civitatem, paucis obstantibus, sine multa difficultate ingreditur; hostes cum regia indignatione aggreditur; quosdam interficit, aliis carcerali custodiae mancipatis, nonnulli vero fugæ præsidio mortis periculum evaserunt. Rex igitur Dagobertus, gloriosa de hostibus potitus victoria, ne, quod absit, ad gloriosos protectores suos Macharium, scilicet Dionysium sociosque ejus, reus ingratitude remearet, divino tactus speramine, hoc deliberavit, apud se, quod munus eis, omni thesauro pretiosius, in recompensationem ab eis impensi sibi manifesti patrocini reportaret. Unde dispositis ex parte regia in præfata civitate custodiis, versus Piquiniacum vertit exercitum, ubi certissime ab incolis didicerat, propter metum regie majestatis, venerabile corpus sanctissimi martyris et episcopi Firmini, cum aliis fuisse reliquiis occultatum. Sed quid facerent custodes municipii ejusdem, nisi quod ipsa rerum necessitas facere compellebat? arma deponunt, se et sua regie voluntati subjiciunt, ipsæ vero misericorditer erga ipsos se habuit, sicut regiam in tali articulo decuit dignitatem.

C « Subjecto sibi præfato municipio, rex providus et discretus, ut opere compleret quod antea mente conceperat, jure victoris utens, cujus sunt omnia quæ fuerant devictorum, accedit ad locum ubi pretiosas sanctorum reliquias repositas fuisse didicerat, corpusque venerabile sanctissimi martyris et episcopi Firmini, cum omni reverentia levat de latebris, indignum judicans ossa tanti martyris diutius in tenebris occultari. Deinde convocatis magnatibus Francorum exercitus, eis auctoritate regia præcepit, ut inde sacratissimum corpus cum honore debito summoque, ad dilectam sibi præ cæteris ecclesiam transferrent, ipso cum suis familiaribus humiliter subsequente.

D « Venerabilis autem conventus ejusdem Ecclesiæ audiens regem cum nobili triumpho revertentem de prælio, secumque pretiosas deferentem reliquias, occurrit ei solemniter, ipsumque cum hymnis et laudibus, sicut regiam majestatem decuerat, in ecclesiam introduxit. Rex vero sacratissimi corpus martyris, quod secum detulerat, veluti thesaurum impretiabilem, super altare sanctorum Martyrum propriis manibus devotus obtulit; quod conventum cum ineffabili gaudio suscipiens, super altare Sanctæ Trinitatis, quod in choro monachorum situm est, sublimiter et honorifice collocavit. »

568 Hucusque vetus codex ms. Bibliothecæ S. Victoris Paris. Et hanc profecto translationem Nicolaum Gillium a Francis Belforestro adactum mi-

nime latuerat de Dagoberto I agens; qui, Ambianensibus subactis, captoque Pequiniacensi castro, « corpus S. Firmini, ait ille, cum aliis lipsanis ac thesauris transportavit; et ea ecclesie S. Dionysii obtulit, quæ etiamnum cernuntur ibidem. »

Quæ cum ita sint, an non fides pluribus in locis est Nicolao Sues. deneganda (quanquam omnia B. Godefridi gesta in dubium revocare nefas fuerit) quippe qui ex solo vulgi rumore, sive ex cerebro attexerit plura? quibus reclamatum fuisse suo ipse prologo ad lectorem conqueri videtur: « Quod si quis impudenter oblatrare, et carpere nos velit, cur non tam visa quam audita referamus, » etc., epistola nuncupatoria, cum quæ de S. Godefrido verba facturum erat, plurima ex parte minimi pensi fore suboleret, Rohardum affatur ad hunc modum: « A tanti viri piis laudibus exprimendis hinc me revocabat ætatis immaturæ debilitas (ut enim a relatione obstetricis insertum memoriæ retinebam, non amplius quam quinque lustrorum ambitum attigeram) hinc vero humilis scientiola maxime retrahebat. Nam ut de reliquis taceam nondum complexionem syllabarum, nondum ipsius alphabeti elementa plane cognoveram, » etc.

Parergon de privilegiis abbatiæ S. Valerici.

Atque ut sole clarius innotescat quam turpiter Nicolaus erraverit, nostrarque de sancto Firmino solida sit assertio huic loco conveniens, quæ is ipse tam belle lib. II, c. 9, describit, radicatus excutere; cum maxime plerosque magni nominis hac in relatione (volentes nescio) cæcutisse legerim. Nempe in synodo Remensi supposititia quædam privilegia, quæ confecerant monachi S. Valerici diocesis Ambian. fuisse deprehensa. Et sane miratus sum vehementer, ubi acta S. Godefridi a Nicolao delineata percurri, tot summæ eruditionis viros, tam aperto errori subscripsisse, quin et ejuscemodi fabulam inseruisse conciliis. Sed juvat auctorem audire, remque ipsam ad limam et incudem revocare.

Narrationem suo (imò Surii Carthusiani) stylo prosequitur lib. II, cap. 9: « Cum aliquando vir beatus diocesim suam visitaret, ad B. Valerici monasterium venit. Id ubi abbas Lambertus et monachi perceperunt, illico ad cryptam properant, ubi ille residebat: rogans qua causa eo accesserit? Respondet vir Dei: Hi presbyteri (illi enim circumstant) longe ab Ambianorum civitate separati, orant me, ut calices et lintea, in quibus divina tractantur mysteria, ipsis consecrem. Tum illi magno furore perciti, et vix manus cohibentes: Nunquam, aiunt, ullus Ambianorum episcopus hic consecrationis alicujus ministerium exsecutus est. Cernens vir beatus immodice illos commotos, etc., abiit inde, » etc. En dissidii causam: calicum ac linteorum in ecclesia Sancti Valerici consecratio, non monachorum perversi mores, uti perperam Vitæ sancti Bernardi Clarevall. Interpres Gallicus lib. V, cap. 25, affirmavit.

Uterius progrediamur cap. 10. « Postquam do-

num rediit episcopus, convocato clero exponit eis, monachos Sancti Valerici jactare immunitatem suam, quod et non sint subjecti Ecclesiæ Ambianensi, seque ab eis cum ignominia repulsum. Id illi audientes valde commoti sunt, missisque litteris, accersunt abbatem. Venit ille: sed *auri sacra fames quid non mortalia cogis pectora?* Non pauci ab abbate largitione corrupti eum adversus episcopum et matrem Ecclesiam acerrime tuebantur. Id vir beatus animadvertens, ad archiepiscopum Remensem causam rejiciendam statuit. » Quasi vero abbas a jure episcopali, ac synodali lege exemptus (saltem id prætendebat) adeo facile mandatis episcopi, canonicorumque obtemperasset: hoc enim facto causa excidisset; ac propterea commentitia Nicolai verba quis non videat?

Capite subsequenti, « Remis celeberrimum procerum Galliæ, conventum tunc habitum contendit. Adfuit etiam venerabilis Ambianorum episcopus Godefridus. Procedit in medium abbas cum monachis suis, accusat episcopum Godefrid. quod magna ipsum injuria affecerit, profert litteras commentitias, nulli, præterquam Romano pontifici, ipsos esse subjectos. Leguntur litteræ jubente archiepiscopo, moxque insultatur episcopo ab illis qui muneribus depravati erant, etc., ille (Godefridus) parum fidens litteris, quas recitarant, petit eas sibi dari inspiciendas. Accurate igitur illas contemplans et veste sua leviter abstergens, fraudem deprehendit, exclamansque: *Huc quæso, inquit, oculos omnes advertite: en membranas et atramentum scripturamque plane recentia, nec Romano more obsignata: rem esse, ut ait Godefridus, comperiunt, etc.* Monachi pudefacti, ad Romanum pontificem provocant, Romamque illico proficiscuntur. » Quis color in hoc sermone? Certe quidem puerilia a puero depicta continet: ut puta, « Remis celeberrimum procerum Galliæ conventum habitum, » cujus nequidem vestigium hactenus reliquere scriptores, nullumque in cartophylacio Remensi inspicere est monumentum.

Deinde si celeberrimus Galliæ procerum exstitit ille conventus, cur oro te, Guibertus noster e Remensi metropoli pendens, « Vir religiosus, et magnæ auctoritatis, » ut fert Martyrologium Laudunense antiquius; quique 569 aliquando regi Ludovico adhærebat, velut de seipso tradit De pignoribus sanctorum lib. I, cap. 1. Et Manasses episcopus Suessionens: « Wibertus abbas, qui sapientia, et innocentia sua nos sibi valde conglutinavit: » Cur, inquam, non sederit cum aliis regni proceribus? Ad quid ipse toto in contextu operum, in Vita præsertim, quam affingit synodum Nicolaus, non memorat ille, qui in minutioribus, quæ suo evenere tempore, diligentiorrem exhibet sese? Quin etiam, homo integerrimus, abbatem Sanvallericensem, utpote falsarium (si vera est Nicolai narratio) scriptis insectari procul dubio non dissimulasset. Ad Kalendas Græcas conventus ille celeberrimus

Præterea haud verisimile est abbatem, qui potestati suberat nulli, præterquam Romani pontificis (ut antehac de Ambianensi episcopo dixi), pseudo-conventum Remensem, ad tuendum jus suum, et querimoniam de S. Godefrido habendam, petiisse.

Age vero, qui fieri potest, ut B. episcopus, « Vestes sua leviter abstergens, membranas et atramentum scripturamque plane recentia, nec Romano more obsignata » demonstrarit? Recens quippe in membranis exarata non levi abstersione queunt deleri, imo inhærent tenacius, difficilius obliterantur. Si autem infers debuisse rugas, tinearum blattarumque rixas, præ se ferre membranas, imperitum te profers; centum siquidem annorum ætatem prope non excedebant; Benedicto scilicet papa VII (ut quidem conjicio, cum papæ nomen monachus Suessionensis tacuerit ex industria,) sedente Romæ, quo tempore instauratum constat Sancti Valerici monasterium ab Hugone duce, post rege Francorum, atque ipso petente indulta privilegia. At quæ id ætatis habent membranæ (potissimum quod ejusce momenti religiose et sollicite asservari soleant) vices ac detrimenta temporum sentisse nequeunt agnoscere, quemadmodum in dies experimento discimus.

Sed, inquit, monachorum immunitates, « Nec Romano more obsignatas, meritoque rejiciendas » animadverterunt episcopi. (Et hic cardo, vel in mente Nicolai, totius difficultatis.) Quid ita? Ridesne, an serio loqueris? Prius utique constantem traditione continuata morem Ecclesiæ Romanæ, in obsignandis subsignandisque litteris probandum fuerat exstitisse; ast potius maris aquas ebibes quam istud demonstras. Contra passim mutasse stylum summos pontifices affatim suppetunt exempla, ex innumeris propemodum pauca, lector, ne stomachum moveamus, seligamus. Concil. Gal. tom. II, pag. 75, privilegio Remensi, quod Tilpino inscripsit Adrianus papa, sic finem imposuit: « Bene vale. » Subscriptio privilegii S. Dionysii, ibidem pag. 114: « Scriptum per manum Christophori notarii et scriniarii sedis nostræ, in mense Junio, indict. ix. Bene valete. Dat. Kal. Julii per manum Anastasii primicerii, regnante Domino nostro et Salvatore Jesu Christo cum Deo Patre omnipotente et Spiritu sancto per infinita sæcula, anno, Deo propitio, pontificatus domini nostri in apostolica sacratissima Beati Petri sede xv, indict. ix, » tom. III. Indidem pag. 217: « Scriptum per manus Zachariæ notarii regionarii, et scriniarii S. R. E. in mense Aprili, indict. xi. Bene vale. Dat. iv Kal. Maii, per manus Tyberii primicerii sanctæ sedis apostolicæ, imperante piissimo domino imp. Augusto Ludovico, a Deo coronato, magno, pacifico, imperii an. xiv, indict. xi. Pag. 481. Data iii Kal. Septembris, indict. xi, Trecis. Pag. 485. Scriptum per manus » etc., ut in superioribus, sed imperatoris mentio non habetur. Pag. denique 521: « Scriptum per

A manum, etc, regnante in perpetuum Domino Deo nostro, anno pontificatus domini Marini universalis papæ primo, indictione prima. »

Subsequentium quoque pontificum subscriptionum formulas referamus. Sergii papæ IV: « Scriptum per manus Joannis scriniarii S. R. E. in mense Junio, ind. x. Datum xv Kal. Julii per manum, etc., anno, Domino propitio, pontificatus domini Sergii IV papæ, in sacratissima sede B. Petri apostoli, ind. x. » Et post alia, item altera. « Scriptum per manus, etc. Datum per manus, etc., pontificatus domini nostri Benedicti summi pontif., et universalis octavi papæ, in sacratiss. sede B. Petri apost. iv, imperii domini Henrici imp. Aug. anno tertio, » etc. Has videbis subscriptiones tom. II Annal. Baronii, ad ann. 1012, et Bullarii tom. I, pag. 50 in Gregorio VII. « Datum Laurenti, iii Non. Septemb., indict. incipiente xv. » Item pag. 52, ex privilegio Vallisumbrosæ congregationi indulto: « Datum Romæ per manus Joannis S. R. E. diac. cardinal., anno Dominicæ Incarnat. 1090, indict. xiii, viii Id. April. » Et pag. 53: « Ego Paschalis cathol. Ecclesiæ episcopus. »

« Ego Lambertus Ostiensis episcopus interfui et subscripsi, » etc.

« Datum Laterani per manus Joan. S. R. E. diac. card. ac bibliothecarii, vi Kal. Jan., » etc. Coævus autem erat Paschalis S. Godefrido; et hæc quidem subscriptionis formula longe discrepat a superioribus.

C Ex his itaque omnibus liquet Romanos pontifices variasse suas obsignandi formulas; atque adeo Nicolaum stolide scripsisse, idcirco synodi Remensis Patres privilegium Sanvallericenses amandasse, quod nec Romano more fuerit obsignatum. Insuper illo sancti Godefridi atque anterioribus sæculis, 570 pontifices summi, nec non reges ac principes, diplomata epistolarum iostar (unde litteræ, rescriptum nuncupantur) sæpiuscule transmittere solebant. Neque ita tum frequens usus fuit, velut sequioribus B. Godefridi maxime temporibus, bullas, sive icones plumbeas apostolicis litteris affigere; quod ex supra positis exemplis perspicuum habetur. Diutule notioribus immorati, ad cætera refellenda D prosequamur.

Pergit Nicolaus cap. 14: « Monachi vero Roman veniunt, munera largiuntur, redeunt ad sua læti et alacres, omnibus pro voto impetratis a Romano pontifice, » etc. Ridicula! Semel, iterum et tertio Sancti Valerici abbatem insimulat hic auctor, canonicos Ambianenses, Remensis conventus celeberrimi præsules, atque ipsummet maximum Ecclesiæ hierarcham, pecuniis, muneribus corrupisse ac delinisse, quo veritatem susdeque haberent, et molestia sanctum virum afficerent, privarent jure ac proinde corrupti omnes et abominabiles fuerint facti, ut cum Psalmista loquar. Quasi cœnobiarcha ille immensis Cræsi opibus afflūxisset, ut quavis occasione sic pecunias effunderet.

Deinde in animum facile quis induxerit, abbatem A et monachos, insigni technâ eorum (quod vult Nicolaus) Remis propalata, adeo frontem et os perfricuisse, ut extemplo Romam ierint, a Romano pontifice quidquid expostulassent obtinuerint negotio perfacili? nec ullus ex *celeberrimo conventu* perversis hominibus occurreret, neque tanti facinoris præmonuisset summum pastorem; quin et actutum ipse, ignota prorsus causa, assensum monachis præbuerit, et ab obedientia eos exemerit episcopali. Apage hæc deliramenta!

Capite vero 15, 16, 20 et 21, Romam ea de causa petiisse sanctum Godefridum, atque a pontifice maximo repulsam passum biographus enarrat; sed Barão, quo venerat voti solvendi causa, ubi Romam redivisset, de ejus prudentia, eruditione, sanctitate, B jam certior factus Paschalis papa, ab illo veniam, quod male eum excepisset, exposcit. « Tum Paschalis pontifex (infit Nicolaus cap. 21) litteras ei tradit, quibus inter aliâ continebatur, abbatem Sancti Valerici cum monachis suis, Ambianensi episcopo, perinde atque patri et pastori, in omnibus parere debere. Ille igitur, » etc. Itane vero? Unde igitur in ventilanda toties et refricanda de privilegiis monachorum Sanvallericensium controversia, hactenus Ambianenses episcopi in medium producere Romani pontificis quas præterdit ille litteras nequiverunt? Hac scilicet viâ universæ prorsus sopitæ, imo et extinctæ permansissent discordiæ. Ergo Paschalis litteras B. Godefrido nusquam datas, nemo, mea sententia, qui non advertat.

Postremo tandem historicus ille opinatissimus fabulæ suæ colophonem addidit in hunc modum, cap. 24: « Abbate Sancti Valerici rursus accito B. episcopus profert litteras Paschalis pontificis, dat eas Simoni præposito palam recitandas, etc. Ad pedes B. Godefridi se abjiciunt (abbas et monachi) veniam perperam gestorum petunt, nec difficulter impetrant, congrua eis multa irrogata. Ex eo tempore abbatia S. Valerici paret episcopo Ambianensi. » Quod si ita se res habet, quare non multo post tempore gravissima lis est, Ambianenses inter atque Sanvallericenses, excitata? Quam ob rem arbitris in partibus (ut aiunt) a summo iudice Alexandro delegatis, et rationibus ab ipsis utrinque auditis ac D ponderatis (quod mox sumus commonstraturi) pontifex demum, post varias ac prolixas partium disceptationes, abbatem et monachos S. Valerici, quia post hominum memoriam a jure episcopali exemptos arbitri compererant, in possessione retinuit. Atque adeo evidentissime Nicolai conclusionem: « Ex eo tempore abbatia S. Valerici paret episcopo Ambianensi, » supposititiam, nisi impotens animi, puto, ibit inficias.

Tametsi parergon istud omnibus mihi videar numeris absolvisse, et aperte boni illius viri, fictitiam, quam haud dubie ab impostoribus acceperat, diluisse narratiunculam; tamen quod crambem toties recoctam ab osoribus illis, quibus minime stomacho

sunt immunitates monachorum, ingestam perspicio, juvat omnino privilegii subscriptionem qua de agitur, quæque ansam Nicolao præbuit fabricare fabellam, adjicere. De bullatis Paschalis II litteris, quippe vel consensu adversariorum sine dubio a Romana sede sunt emissæ nil attexendum. Alexandri vero III integram, utpote quæ universam (ut antea monuimus) dirimit litem, describemus sententiam. Habent igitur hancce Benedicti papæ litteræ subscriptionem.

« Scriptum per manum Hugonis notarii regionarii, et scriniarii S. R. E. in mense Aprili, indict. ix. Bene valet: Datum Kal. Aprilis per manum Stephani episcopi S. R. E., primo pontificatus Benedicti sanctissimi septimi papæ in sede B. Petri septimo, imp. domno Ottone, a Domino coronato, magno imperatore xii, indict. nona. Amen. »

Insultabunt forsân æmuli, occlamatibuntque, imperii Ottonis II octavum duntaxat annum (cui septimus quadrat Benedicti papæ VII) fore computandum.

Quibus ego non meis pretium operæ fuerit respondere, at illustriss. cardinalis Baronii verbis, qui, cum sua minime referat, 571 audiendus est, tom. I videlicet Annal. ad an. 974 sub finem, hanc perite remoræ umbram expedit: « Defuncto Ottone, inquit, ejus filius Otto junior solus incepit imperare, qui jam cum patre inchoaverat annum sextum: nam ipse in diplomatibus hunc annum numerat sui imperii (ut apparebit inferius) sextum, » etc. C Itaque ad annum 981: « Exstat hoc eodem anno datum diploma Ottonis II imperatoris, etc. In fine autem: Joannes cancellarius, ad vicem Petri Papiensis episcopi archicancellarii, recognovi et subscripsi. Datum v Id. Aug., anno D. Incarnat. nonagesimo octogesimo primo, indict. ix, regni vero domini Ottonis xxi, imperii vero viii, indict. nona. Inest sigillum ejusdem, aliaque diplomata ejusdem generis privilegia continentia ibidem exstant, ut illud datum sexto idus Octob. hoc eodem anno Redemptoris 981, indictione x, inchoata imperii a tempore coronationis decimo quarto, per manus ejusdem Joannis cancellarii. » Hactenus Baronii verba.

D Quibus ac similibus constat hoc præsertim sæculo, cum imperatores, tum reges Francorum, imperii sive regni annos a die inaugurationis solitos auspiciari nonnunquam. Sequitur tandem

Sententia decretoria Alexandri papæ III.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Asselino abbati, et fratribus Sancti Valerici, salutem et apostolicam benedictionem. Dignum est et rationi conveniens ut, cum ad sedem apostolicam quæstiones aliquæ deferuntur, etc. *Reliqua vide infra in Alexandro III, ad an. 1181*

Ad hæc pertinet privilegium ejusdem summi pont. datum eodem anno. Quod inter alia continet quæ sequuntur: « Ad exemplar prædecessorum nostrorum piæ recordationis 572 Benedicti, et

Paschalis Romanorum pontificum, sub B. Petri et A nostra protectione suscipimus, et præsentis privilegio communimus. Imprimis, » etc. Deinde multis interjectis : « Sententia quoque inter vos et Ambianensem Ecclesiam super impositione abbatis in cathedram electionis tempore, et de cura animarum, necnon et de omni jure parochiali castri S. Valerici, a nobis auditis hinc inde rationibus allegationibusque et juratorum testium depositionibus de communi fratrum nostrorum consilio lata, unde vos absolvimus, et Ambianensi Ecclesie perpetuum silentium imposuimus. Vobis et Ecclesie vestre, sicut in scripto nostro exinde facto noscitur continere, auctoritate apostolica confirmamus, » etc.

Privilegia et immunitates Sanvallericensium comprobantur summi pontif. Innocentius III, Gregorius IX, et alii, quos recensere non modo prolixior descriptio, sed et lectori onerosior evaderet, fieretque fastidio. Itaque de his ita, ut qui sancti Valerici privilegiis derogare (Nicolai tantum fulti narratione) et toties oblatrare ac sibi temperare nequeunt. Saltem se in lumine positos non posse videre erubescant, et vel amodo claudant ora, ne rectum verumque amantibus opprobrio fiant.

(¹³) CAP. III, § III. — *Tanta indissimiliter facta ubique loci memoriæ meæ subjiciunt.* Fraudem impiam Adelberti desilet sanctus Bonifacius Moguntinorum archiepisc., epist. 155, ad Zachariam papam : « In primæva ætate hypocrita fuit, dicens quod sibi angelus Domini, in specie hominis, reliquias attulisset, et exinde potuisset omnia quæcunque posceret a Deo impetrare. Et tunc demum per illam simulationem, sicut apostolus Paulus prædixit, penetravit multorum domos, et captivas duxit post se mulierculas, oneratas peccatis, et multitudinem rusticorum, dicentium quod ipse esset vir apostolicæ sanctitatis, et signa et prodigia multa fecisset. » Et paulo post : « Ungulas suas, et capillos suos dedit ad honorandum, et portandum cum reliquiis S. Petri principis apostolorum, » etc. Legeris et hæc inter concilia sub eodem Zacharia celebrata. Magnus etiam Gregorius Bonifacio senior lib. III, epist. 50, de Græcis agens, qui corpora mortuorum in campo jacentia effodiebant, recondebantque : « Qui cum deprehensi, » (narrat ille, D « et cur hoc facerent, diligenter fuissent discussi, confessi sunt quod illa ossa ad Græciam essent tanquam sanctorum reliquias portaturi ! » Prætereo nefarium quemdam impostorem, cujus execrandas pseudomartyris Justi reliquiarum nundinas, testis oculatus, graphica descriptione sugillat Glaber Rodolphus lib. IV, cap. 3 : « Quod peccatis hominum exigentibus, Domino permittente, a nequam spiritibus aliquando fiant miracula. » Abunde ad hunc modum exempla suppeditat Menardus noster in cap. 3 Concord. reg. pag. 125, quem adi, si lubet, nec non Amulonis Lugd. archiep. epist. ad Theobald. Lingon. episcop. a Camuzatio Trecensi canonico editam 1655.

(¹⁴) CAP. III, § III. — *Dum ossa vulgaria pro sanctorum pignoribus venundanda dispertiunt.* Notes velim sacrilegum hoc ævo de sacris SS. reliquiis venditione usum. Unde nec mirum si auctor ipse tam acriter eos qui ejusmodi pestifero commercio incumbabant insequatur : proinde merito concil. Pictavense II, ea tempestate actum, anno 1109, cap. 12 statuit « Ut sanctorum reliquias causa pecuniæ et quæstus circumferentes, ad prædicationem non admittantur. » Et cap. *Cum ex eo*, De reliq. et venerat. sanctorum : « Cum ex eo quod quidam sanctorum reliquias exponunt venales, et eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius; ne imposterum detrahatur, præsentis decreto statuimus ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam nullatenus ostendantur, et exponantur venales, » etc.

(¹⁵) CAP. IV, § I. — *Nunquam legisse me meminisse quod loculis aureis seu argenteis marmora pura mutarent.* Quæ hac in re Guiberti mens fuerit non habeo perspectum, verum si conjecturas exponere liceat, duplici de causa capsulas aureas argenteasve improbare videtur : vel enim quia statim atque ex hac colluvione in cælum discesserant suo tempore pii viri, ipsorum corpora in sepulcris aureis et argenteis recondebantur; quod nusquam in Ecclesia receptum, « cum Dei Filius saxo vilissimo obstruatur, » fert auctor. Qui et idipsum non ita obscure indicat his verbis : « Quæ Dei æmulationis est, etc., nostro tempore commentetur, quod nulli unquam religioni, nullis usquam divitiis exhibitum a sæculo comperimus. » Vel ob perversum tum probatum plerisque morem, et quæstum. Quos Dei zelo accensus magnus Bernardus quam vehementer objurgat, apologia ad Guillelmum abbatem, sub finem : « Et ut aperte loquar, an hoc totum facit avaritia, quæ est idolorum servitus, et non requirimus fructum, sed datum? Si quæris quomodo, miro, inquam, modo. Tali quadam arte spargitur æs ut multiplicetur, expenditur ut augeatur, et effusio copiam parit. Ipso quippe visu sumptuosarum, sed mirandarum vanitatum accenduntur homines magis ad offerendum quam ad adorandum. Auro tectis reliquiis saginantur oculi, et loculi aperiuntur. Ostenditur pulcherrima forma sancti vel sanctæ, et eo creditur sanctior, quo coloratior. Currunt homines ad osculandum; invitantur ad adorandum, et magis mirantur pulchra quam venerantur sacra. » Ab hoc doctore sanctissimo, Alvarus, eo licet inferior multo, minime discrepat lib. II De planctu Ecclesie cap. 76. « Multi 573 homines veniunt ad ecclesiam magis ut delectentur et admirentur pulchra ædificia et imagines, quam ut corrigant vitia. Aurum trahit aurum, politus lapis lapides pretiosos trahit. Magis offertur reliquiis deauratis quam pannosis, » etc.

Hic perversitas, non pietas, damnatur. Alioquin inficiari potest nemo, cultu divino impulsos qui primas, tum sanctitate, tum dignitate tenuerunt,

sanctorum exuvias identidem argento, auro, gemmis circumvestisse et adornasse. Exemplâ suppetunt innumera; quæ brevitatis ergo attexere supersedemus. Instar sint omnium S. Salvii Ambianens. « Qui sepulcrum S. Firmini auro gemmisque nobiliter decoravit. » Vitæ S. Salvii cap. 3. Et S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 1, cap. 32: « Hic idem vir beatus, inter cætera honorum operum insignia, multa sanctorum auro argentoque et gemmis fabricavit sepulcra, id est Germani, Severini, Platonis, Quintini, Lucii, Genovæ, Columbæ, Maximiani et Loliani, et Juliani, adhuc et aliorum multorum, sed præcipue Martini Turonis civitate, etc. Præterea Eligius fabricavit et mausoleum S. Martyris Dionysii Parisius civitate, et tugurium super ipsum marmoreum miro opere de auro et gemmis: cristam quoque et species de fronte magnifice composuit; nec non et axes in circuitu altaris, etc. Ita ms. codex Corbeiens.

Porro id genus thecarum auro et argento confectarum, atque gemmis sparsim ornatarum, antiquitas in Ecclesia usum invaluisse tradunt Sozomenus lib. ix, cap. 2, in fine; Nicephor. lib. xiv, cap. 45; Aimoinus De mirac. Benedict. lib. ii, cap. 49 sub finem.

Solere autem Francos in absidè ecclesiæ capsas sanctorum reliquiis refertas collocare, queis et intea, ac serica pallia supponebantur, testis est Eginhart. cap. ult. lib. De translat. SS. Petri et Marcellini, apud Surium ad diem 2 Junii.

Ad quid demum ejuscemodi in capsulis sacræ reliquiæ asserventur, docet Theofridus abbas sermo de reliquiis, ante finem: « In dispositione sane Dei tanta quasi patrifamilias domo, vasa in honore esse ac fuisse electi creduntur; ideo et eorum reliquiæ in vasis aureis atque argenteis, et gemmatis, ac in omnibus quæ pretiosa sunt, reconduntur, etc. Nec ab his dissimilia effatus est ante Theofridum S. Petrus Damiani, sermone de translatione S. Hilarii, initio.

(¹⁶) CAP. IV, § 1. — *Certe si sanctorum corpora sua juxta naturæ debitum loca, id est sepulcra servassent, etc.* Eo loci propter impium tantummodo commercium, et falsam hominum religionem, ac fraudem, Guiberto non præbentur reliquiarum translationes, divisionesque; quam ob causam beatus Augustinus de opere Monachorum cap. 28: « Multos hypocritas sub habitu monachorum usquequaque dispersit (dæmon) circumeuntes provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes; alii membra martyrum, si tamen martyrum membra, venditant, etc. Siquidem callidissimus hostis (loquitur Baronius) studuit infamare clarissimum monachorum nomen. » Quod Theodosio imp. sancientiæ hujusce legis fuit occasio: « Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat: nemo martyrem distrahat, nemo mercetur, etc. C. l. ult. De sepulcr. violat. C. Theodosius.

Nihilosecius olim et in hunc usque diem diversas per Ecclesias unius alicujus sancti ossa dispertire, quo in eundem populi augetur devotio et cultus, stabilem permansisse consuetudinem produnt Evodius De mirac. S. Stephani, lib. 1, cap. 2; apud August. in Append. tom. X; Theodoret. Hist. lib. v, cap. 56; Nicephor. lib. vii, cap. 49. Quinetiam scriptores testantur viros religione conspicuos summa cum devotione sanctorum gestasse reliquias, velut S. Germanus Antissiodorensis teste ipsius biographo apud Surium 30 Jul. SS. Benedictus et Maurus, referente Fausto in Vita S. Mauri, cap. 3, atque alii quam plurimi. At verò, « Per hoc (gemens scribit hic noster Guibertus) quod e tumulis eruuntur, membratim huc illucque feruntur, et cum pietatis obtentus occasio circumlationis extiterit, ad hoc subeunte nequitia detorqueri cœpta est intentionis recitudo. » Quare synodus Bracar. iii, cap. 6: « Agnovimus quosdam de episcopis, quod in solemnitatibus martyrum ad ecclesiam progressuri reliquias collo suo imponant, et ut majoris fastus apud homines gloria intumescant (quasi ipsi sint reliquiarum arca) Levitæ albis induti in sellulis eos deportant. Quæ detestanda præsumptio abrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata vanitas sola prævaleat, etc. Minime autem hocce decreto reliquias a populo coli, vel ipsas deferri ab episcopis improbatur. « Quod si etiam episcopus (subinfert synodus eadem) reliquias per se deportare elegerit, non ipse a diaconibus in sellulis, sed potius pedissequa eo, una cum populis progressionem præcedente, etc. Videsis ad ipsum caput adnotationem.

Abest quam longissime ab synodi illius religione et zelo mens eorum qui ecclesiasticam, imo et arctiorem vitam professi, nescio qua pietate, prope dixeram impietate, ducti, purissima sacratissimaque sanctorum ossa minutatim discerpunt, ut auro aut argento, ac gemmis contexta mulierculis fiant ornamenta, monilia, ludibria, et perditis ac dissolutis sæpe viris scelerum species et obtentus. Heu! ecquid ageret, quibus verbis 574 abbas noster, Patresque præfati synodi, quo nefariam adeo rem e medio tollerent, uterentur. Parco scriptis, ne quid gravius.

Audiant nihilominus qui tam funesta peste laborant, et corde percipiant, de recto sanctorum pignoribus cultu exhibendo, quamque religiose sint asservanda quid edoceant, decernantque concilia, et summi ecclesiæ rectores. Concil. Epaonense A. C. 517 celebratum, cap. 25: « Sanctorum reliquiæ in oratoriis villaribus non ponantur, nisi forsitan clericos cujuscunque parochiæ vicinos contingat, qui sacris cineribus psallendi frequentia famulentur. » Caroli Magni capit. 3 Eccles. cap. « Ut unusquisque sacerdos ecclesiam suam omni diligentia ædificet, et reliquias sanctorum cum summo studio vigiliarum noctis et divinis officiis conservet. » Gregorius Mag. lib. v, epist. 51, missis SS.

Petri et Pauli reliquiis, sic Brunichildi Francorum reginæ scribit: « Sed ut in vobis magis magisque laudabilis et religiosa possit clarere devotio, providendum vobis est ut sanctorum beneficia cum reverentia et honore condantur, et servientes ibidem nullis oneribus, nullisque molestiis affligantur; ne forsitan necessitate exterius imminente in Dei servitio inutiles et segnes reddantur, et injuriam, quod absit! neglectumque beneficia sanctorum collocata sustineant, » etc. Item lib. vii, epist. 12, de Reliquiis SS. Hermetis, Hyacinthi, et Maximi, collocandis in ecclesia S. Mariæ Spoletanæ: « Et ideo, frater clarissime, si in eodem loco nullum corpus constat humatum, sanctuaria prædicatorum martyrum cum reverentia sine ambiguitate suscepta diligenter consecrabis. » Idem constituit eodem lib. vii, epist. 87, et lib. ii, ep. 20. Denique lib. vii, epist. 88, ad Constantinum Mediolanensem episc. « Fraternitas ergo vestra solito studio perscrutari non differat, quatenus in locis quibus recondendæ sunt (reliquiæ SS. Pauli, etc.) luminaria, vel alimonæ ibidem Deo serviëntium, ante dedicationem loci ipsius debeant erogari, et tunc in eisdem locis directa sanctuaria, sui cum reverentia collocentur. »

Ex quibus planum est sanctorum exuvias haudquaquam in locis profanis, solummodo in locis Deo sacratis, ubi divinæ laudes soleant diu noctuque decantari, esse recondendas, quanquam insolens quibusdam singulari morum probitate insignitis reliquias deferre, nolim asserere, cum me non lateat probare sanctum Thomam, inter alios, 22, quæst. 96, artic. 4, ad 3, id licere.

(¹⁷) *IBID.* — *Apud splendidissimum papam Gregorium. Libri tertii, epist. 30, dignissima quæ attente revolvatur, ab illis præcipue qui sanctorum reliquias sacrilege nudinantur; eorum pruriginem mitigabit haud dubie.*

(¹⁸) *IBID.* — *Non Deo, non sanctis ipsis unquam fuisse placitum. Consule, si placet, beatum Gregorium loco citato.*

(¹⁹) *IBID.* — *Se prorsus id non audere respondit. « Nam vetus Romanæ Ecclesiæ consuetudo non tantum abhorruit ut corpora sanctorum Roma transferri pateretur, verum nec tenues reliquias ex eis detrabi quoquo modo permisit. » Refert, Baronius, in Not. martyrolog. ad diem 4 Junii, quod pluribus probat ibidem, maxime ex epistola sancti Germani ac ejus collegæ, legatorum apostolic. ad Hormisdam papam an. 520: Reliquiarum loco lintea, seu velamina, brandea nuncupata, mittebant Ecclesiæ catholicæ pontifices. Quid brandeum? explicat ille eo loco.*

(²⁰) *IBID.* — *Abba quidam ejus loci plus æquo curiosus. Læstanus nomine. Historiam, qua de agitur, ita exhibet Guillelmus Malmesb. De pontif. Anglo., lib. ii, in episcopis oriental. Anglo. sub finem. « Hic, Læstanus, quibusdam de incorruptione sancti (Edmundi) male credulis male consulens, suo dis-*

A crimine aliorum prospexit; prolatumque corpus in medium inspiciendum exhibuit, ipso a capite, monacho suo a pedibus trahente. » Et post pauca: « Vix orationem finierat, cum ecce ambarum manuum digiti, vel retro miserabiliter retorti, vel volæ miserabiliter infixi, pœna, quam rogaverat, virum mulctavere. Post etiam aliis debilitatibus correptus, » etc. His astipulatur Florentius Vigorn. ad an. 1097. Non prorsus absimile Auxentio episcopo in Vita S. Nicetæ mart. apud Surium die 15 Septembris, evenit: « Cum enim aggressus esset ejus (Nicetæ) corporis aliquid dividere, et accipere, nil quidem accepit eorum quæ volebat; eum autem non parvus invasit metus, nec ejusmodi, ut non apertum prodiret, aut lateret, sed ejus anima quoque fuerit valde agitata, et alios docuerit iis quæ vidit et terrore quo est affectus, ut nemo deinceps manum audacem porrigeret, neque ullam partem ejus corporis, cum esset præter ejus sententiam, avelleret, » etc. Quo ipso sensu affatur Constantian Augustam S. Gregorius papa, lib. iii, epist. 30. « In Romanis namque, vel totius Occidentis partibus, omnino intolerabile est atque sacrilegum, si sanctorum corpora quisquam tangere fortasse voluerit »

AD LIBRUM III DE PIGNORIBUS SANCTORUM.

Tertio hoc in libello lectori vehementius fortean et æmulatione accensus, Sanmedardenses insectari videbitur auctor, ac limites prætergredi fraternæ dilectionis: verum si ad sanctuarii pondus sermones ipsius reducantur, si nempe quorumdam ecclesiasticorum Patrum sanctorumque 575 doctorum, Hieronymi, Augustini, Bernardi maxime, attente scripta revolvantur; qua mente, quo zelo, perversis moribus, nefandisque consuetudinibus sponsæ Christi unitatem, puritatem, pietatem labefactantibus, tum dictis, tum scriptis occurrebant, conabanturque ea ipsa radicitus evellere, in memoriam reducatur, nec non sacrilegas illas reliquiarum nundinationes (velut satis superque ostensum est) quæ hoc sæculo pietatis equidem specie, sed reapse turpis lucri gratia exercebantur, merito suos De pignoribus sanctorum libros, tertium præsertim, casto divini cultus amore edidisse fateri necessum est.

Præterea nil opus, ut quidem sentio, aut necessitatis asserere Dei Verbum, nostra humanitate circumvolutum, morbo illo septennium infantium, quod dentes lactei, ut vocant, excidunt recentesque vicissim succrescunt, laborasse; quin potius, quandoquidem sit omnium Patrum constans opinio, doctrina, fides, Filium Dei, lapsi hominis quanquam miserias, peccatum si excipias, assumpserit, ipsius tamen corpus ægritudinibus, quæ cæteri homines addemnati fuere per protoparentis prævaricationem nusquam obnoxium exstitisse. Enimvero vicariam illam dentium succretionem, aliquod ægritudinis esse genus, est apud medicos in confesso, nihilque in die non experimento probatur. Paul Aegineta, De arte

medendi, lib. 1, cap. 9; Aristot., De generat. animal., lib. v, cap. ult.; Hippocrat., sect. lib. iii De carnibus, ante med.

Huc pertinet quod tradunt auctores ipsi, haudquaquam dentes quosdam infantium necessitate naturali, sed tantummodo ex alimentorum mutatione corruptioneve excidere. Quid igitur causæ, quid necessitatis Christi in corpore, cui illa corruptio non competebat, novam dentium factam productionem asserere? Ac proinde Guibertus minime est in culpam et crimen adducendus, qui dentem Salvatoris ullum in Sanmedardensi cœnobio haud unquam exstitisse, at falso hoc nomine veneratum potius beato cuiquam attribuendum contendit.

(²¹) CAP. I, § II. — *Capillum de capite nostro non peritutum dixerat.* In sententiam ire videtur beati Augustini, Enchirid. cap. 87 et seq., præcipue vero lib. xxii De Civitate Dei, cap. 19 et 20. Scilicet non membrorum, non partium corporis quantitatem, sed numerum instituta sua professis Christus se illis verbis redditurum pollicetur. Corpora siquidem beatorum in resurrectione, cum sint ultimam perfectionem consecutura, et in substantia integra reparentur oportet, atque adeo longe potiori jure hoc in Christo completum est quando resurrexit, utpote omnium exemplar perfectissimum. S. Thom. in 4 sent. d. 44, q. 1, artic. 2. Cæterique in eundem librum theologi.

Porro dens ille Salvatoris in terra derelictus, vel putrescet aliquando (sicut argute probat auctor), vel eum resumet Christus post extremum iudicium, at utrumlibet absurdum fore per se patet.

Non sane par est ratio de Christi atque de cæterorum hominum corporibus; ille namque resumptis non modo quæ ad integritatem, sed etiam quæ ad majorem sui corporis perfectionem pulchritudinemque attinent, seipsum a mortuis divina virtute suscitavit. Hi vero cum nondum a mortuis excitati, idcirco quidquid corporis fuerit, sunt extra dubium recepturi in iudicii die; ac propterea corporum partes universæ in futuram hic asservantur resurrectionem.

(²²) CAP. I, § III. — *Non minus etenim de umbilico, et de cæteris quæ de ipso habere dicuntur, quam de dente apud nos agitur.* Næ ego quid de umbilico proferam nec habeo, nec video. Verum, ut dicam quod sentio, quando non eadem via qua infantes alii, ex virgineo claustro in lucem prodierit Christus, dissonum et abhorrens mihi videtur, tum a Matre Virgine, tum etiam ab immaculata mundissimaque Filii nativitate, excisum e corpore ipsius umbilicum edicere. Ecquid, oro te, hæc ipsa umbilici amputatio, siquidem ipse solis instar radii vitrum penetrantis, ex utero Virginis sanctissimo absque ulla puritatis læsione exierit? Ab his ergo manum retrahamus.

De præputio pariter, quod ipsum se habere nonnulli glorientur, scribantque auctores non pauci diversis in locis asservari, statuere nil ausim, præter

A sententiam papæ Innocentii III, lib. iv, De missæ mysteriis: « Quid de circumcisione præputii vel umbilici præcisione dicetur? an in resurrectione Christi similiter rediit ad veritatem humanæ substantiæ? Creditur enim in Lateranensi basilica reservari, licet a quibusdam dicatur quod præputium fuit in Hierusalem delatum ab Angelò Carolo Magno, qui transtulit illud Aquisgrani; sed post a Carolo Calvo positum in ecclesia Salvatoris apud Carosium. Melius est tamen Deo totum committere quam aliquid temere definire. » Consule Titum Bostrensem et Theophylact. in cap. ii Lucæ, ac Bollandum, De Actis sanctorum, tom. I, ad diem 1 Januarii, qui testimonia in hanc rem antiquorum et recentium permulta retexit.

(²³) CAP. III, § IV. — *Sicut Lauduni apud nos lac ipsius Benedictæ in columba cristallina.* Non abs re utique hic nonnihil adnotare absterreor ac detrecto; etenim plurimis in ecclesiis Gallicanum per orbem, et alibi, guttulas lactis **576** Deiparæ religiose coli audio legoque. Guibertus econtra constanter B. Virginem usquam e sacris uberibus lac expressisse, quod venerationi foret aliquando, negat. Quam igitur in partem propendam? Utrobique sane negotium, utrobique scrupulus meum lancinat animum.

Verum enimvero volunt aliqui, et quidem gravissimi scriptores, lac illud conservatum candidissimum esse liquorem, qui a B. Virgine jam in cœlo regnante, suis se unice amantibus diffusum est. Et hoc in vetere Carnotensium episcoporum serie consignatum, ex qua fragmentum, beneficio Joann. Bapt. Soucheti omni litteratura docti, emittimus in lucem: « Fulbertus, etc.; ipsum B. Virgo tanquam præcipuum alumnum in quadam ægritudine personaliter visitavit, et linguam ejus jam sacro igne consumptam, lactis de mamilla recenter extracti infusione sanavit. Unde accidit tres guttas lactis super facie remansisse, quas recollegit, et in pretioso vase ad hoc apto reponit; quæ usque ad præsens in Ecclesia certis temporibus venerantur. » Huic rei calculum adjicit Guillel. Malmesburi., lib. iii De gest. Anglorum.

Non dissimile quid factum lib. membranaceo De miraculis B. Mariæ, annò circiter 1100 scriptis mandatum, cap. 76: *De monacho cujus ulcera Virgo beata lacte suo rigavit.* « Erat quidam frater qui in cœnobio militabat cœlorum Domino, Dei Matri tanquam et Filio, decreverat servire sedulo. Cum conventus illa finierat quæ cantare nocte consueverat, coram arâ hic solus aderat, heræ suæ solvens quod voverat. Die vero per horas singulas, post expletas horas canonicas, gloriosæ Mariæ proprias decantabat laudes et gratias. Multo quidem hoc egit tempore, non negligens, sed devotissime, donec quædam tentus gravedine non valebat debitum reddere; morbus quippe nimium affluens, ita guttur extra interiusve occupaverat, ut neque cibus neque potibus pateret aditus; sed et partes totius corporis infra breve spatium temporis videbantur quasi exanimes, tanta erat vis ægritudinis. Prævalente dolore febrium la-

borabat vir Dei nimium, ut dicerent circumstantium quidam : Iste jam reddet spiritum; cujus rei audito nuntio, totus conventus adest illico, et pro fratre ut morti proximo flent et orant, ungentes eum oleo.

« Expletis his, cœperunt psallere, ut in tali mos est discrimine, admirantes tandiu vivere quem nec flatum videbant trahere. Oculorum defecto lumine desierant moveri palpebræ, jam pallore infecta facie, membra mortis rigeabant frigore. In area consperso cinere festinabant fratres sternere cilicium, ubi a corpore egressio fieret animæ. Dicebatur fere ab omnibus : Heu! quam male tardavimus, non habentes quod opus est istis patrantibus. Non videtis quia est mortuus?

« Interea cunctis ululantibus et pro boni fratris excessu voces lugubres emittentibus, en causa universalis pietatis, beata scilicet virgo Maria, gloriosa mater misericordiæ, sui capellani mota suspiriis, indigne fert illum tali diutius languore vexari. Dum enim hæc fiunt a fratribus, ecce interea felix illa puerpera, nullis videntibus, excepto eo qui moriebatur, se collocat juxta ejus cubilia, speciosa nimis in veste candida, et, ut sibi videbatur, suæ admota fronti dextera, loquebatur secum talia : Mi dilecte, quid facis? Nimia attritus es diu molestia. Injustum est ut his doloribus te patiar vexari amplius, quem et ego et meus Filius tam devotum nobis conspeximus. Ego Mater misericordiæ capellano meo succurrere huc adveni, nunc ad me respice, ne timeas, evades optime. Res miranda et cunctis sæculis prioribus inaudita! Nam ut sibi videbatur ipsa mater pia, quæ est miserorum miseratio materna, extrahens quasi e sinu ubera, quæ circa os erant perhorrida, sacro lacte, ægri, scilicet capellani sui, rigabat ulcera. Quo facto, statim recessit mater, seque in stelligera, quasi tumultum fratrum ferre non sustinens, recepit palatia. Prius tamen adjecit paululum hoc, inquiens : Nunc habeto præmium ob impensum mihi servitium, possessurus non post multum perenne gaudium. Nam qui meo servire Filio studuerint et mihi sedulo, securi sint de facti servitii præmio, vita vivent quæ caret termino.

« Tam admirandæ rei audito nuntio, animus pavore percellitur, obstupescit auditus et hoc verum esse mens inconsiderata trepidat, eo quod misericordem Altissimi Genitricem sui capellani sacro lacte rigasse dixi ulcera, quia nec tantæ dignitatis persona, nec tanta philosophiæ vel precum accedit eloquentia, quæ ab excellentissima Matre Dei quid tale debeat promereri; sed si ad memoriam deducimus, quomodo Altissimus Filius ejus virgineum descendere dignatus est in uterum et postea nasci, circumcidi, tentari, a Pharisæorum insidiis persequi, ac demum pro peccatoribus crucifigi, deinde sepeliri, resurgere a mortuis atque ad dexteram Patris ascendendo collocare dignatus est formam nostræ mortalitatis, omne discedit ambiguum, cum pro peccatoribus tanta fecisse recolimus Deum.

« Verum nomine lactis aliquando misericordia,

A vel aliqua dulcedo supernæ contemplationis solet exprimi. Unde et Apostolus **577** ait : « Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam; » id est misericordiam leviora præcipiendo indulsi. Quid igitur mirum si gloriosa virgo Maria, mater omnis pietatis et misericordiæ, per similitudinem lactis ubere suo sacro, ita misericordiam devoto suo impendit famulo, cujus sacro lacte tenera ipsius misericordiæ, Jësu-Christi scilicet Domini nostri, nutritur infantia, qui etiam postea dignatus est pro peccatoribus misericorditer crucis ferre supplicia?

« Fertur quoque in Gestis beati Dionysii martyris, Athenæ quidem prius, postea vero Deo donante Parisiorum archipræsulis, ipso beato Dionysio in suis epistolis referente, quia dum a quibusdam fides sanctæ violata fuisset. Ecclesiæ, beatus Carpus presbyter benignum Jesum Christum precaretur ut suæ potestatis vindictam in illos vibraret, apparuit ei et benignus Jesus in orationibus soporato, cum multitudine angelorum, qui manum suæ sanctæ misericordiæ ipsis miseris, quasi in carceris profunda dilapsis, porrigens, atque angelorum ministerio, ea sustentans, ait beato Carpo : Carpe, manu in istos, immisericorditer constituta, et non per misericordiam retracta, percute adversum me. Nam paratus sum pro hominibus resalvandis iterum pati, et complaceo super his magis quam super aliis qui non peccaverunt. Quid ergo dubitat homo miserrimus gloriosam Matrem misericordiæ, in similitudinem lactis misericordiam præstare suis, quando ipsa misericordia, benignus scilicet Jesus Dominus noster qui sedet ad dexteram Patris, qui mortem vicit nec jam amplius valet mori, mori se velle asserit pro perfidis? Verum hoc dixisse sufficiat ad comprobandam Dei nostri et suæ sanctæ Matris magnalia. Nunc igitur redeamus ad narrationem nostram, ubi gloriosam Matrem diximus post visitationem sui famulise recepisse in æthera.

« Æger vero plurimum confortatus est a Matre Domini, mox caput erigit, nec jam æger a lecto prosilit, et medicandum nusquam respicit, hæc ejulans Fratribus intulit : Hic adfuit Regina gloriæ servum suum me salvum facere, et vos nihil ei reverentiæ exhibentes, peccastis utique, dum vidistis quid mihi faceret, et neglexistis parare ubi recumberet. Et putans quod ipsi similiter, sicut ipse viderat visionem, vidissent, ait : Heu me miserum! quia non fui valens. Salvatrici meæ parare aliquod sedile pulcherrimum, quæ immerito mihi tantæ sospitatis impendit solatium : si enim tumultus vester non fieret, non tam cito forsitan recederet.

« Fratres, viso quod sic surrexerat quem defunctum quisque putaverat, terror ingens omnes præoccupat, ignorantes quod factum fuerat. Verba Fratris nullus perpenderat, tantus quemque stupor invaserat. Psalmodiæ vox nulla resonat, qui nunc flebat præ metu resonat. Interea recuperata virtute æger in se rediit, et quid erga se factum sit recognoscit,

atque fratribus recitat, per ordinem, sicut res contigerat, sicque mentes eorum revocat. Superfluum est nobis quærerè si quas laudes de tanta Virgine studeverunt hi tunc exercere, qui videbant fratrem dilectum, quem mortuum putaverant, sanis membris vivere.

« Benedicta sit talis Domina,
 Quæ sic suis ferti medicamina,
 Ipsa nobis fiat propitia
 Donans nobis vitæ remedia
 Nati sui, suosque servulos,
 A peccatis faciat liberos;
 Nosque per cunctorum dierum curricula,
 Suis obsequiis reddat idoneos:
 Deo pura nos habitacula,
 Aptet mundos ab omni macula,
 Ut post hujus vitæ curricula,
 Gaudeamus secum in sæcula.
 Ejus ope, ejus antidoto,
 Mundo salus rediit perditio;
 Ipsi laus, una cum glorioso suo Filio,
 Honor, virtus, atque jubilatio,
 Tempore perpetuo. Amen. »

Hucusque codex ms. Corbeiensis monasterii.

Lac et B. Bernardo Clarevallensi eandem coelorum Reginam infudisse ferunt scriptores nonnulli; sed quo fulciantur vero judicent, qui gesta illius a tribus synchronis auctoribus exarata (quibuscum perquam familiariter Bernardus est conversatus) excusserint. Quo etenim modo fieri potest ut relatis, ultra centum, miraculis; hoc tam insignè oblivioni tradiderint? Ita Joan. Bertélius lib. viii in Regulam S. Benedicti: quem Chrysostom. Henriëquez confutat in Menologio Cistert. ad diem 13 Maii, et Angelus Manrique, Annal. Cisterciens. tom. II, ann. 1153, cap. 12.

(²⁴) CAP. III, § IV. — *Quid post resurrectionem*

vulnera illa reservata portenderent. Nequaquam plane mens Guiberti est, ut in Christi corpore vulnerum cicatrices remansisse, sed eam tantummodo ob causam neget, quâ nimirum Patri sint veluti signa ac stimuli ad memoriâ eorum reficendam quæ Filius gratia generis humani pertulit, et ad extorquendam ab eo misericordiam: « Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, »: ore quondam Isaiaë cap. lv inquebat Deus ipse. Sola ejus infinita bonitas, sola Christi sufficit humanitas, quo paternè veniam peccatoribus largiatur, gratias 578 affatim effundat hominibus.

Neque pariter quod objectabant Sanmedardenses approbat, nempe vulnera idcirco post resurrectionem perseverasse, quoniam Christi corpus omnimoda ultimum post judicium gloria sit donandum. Refellit et quarundam deliria vetularum; quæ fingebant Salvatoris illa ipsa continuo esse aperta vulnera, sanientque manare.

Non, inquam, præfracte diffitetur auctor, Dominum instar margaritarum passionis stigmata in cælo nunc habere; alioquin in SS. Patres sese erigere; ac suam sententiâ anteferre videretur (absit!) sanctis videlicet Ambrosio, lib. x in Lucam cap. xxiv ante finem, Leoni, sermone 1, de Resurrect., et aliis. Quare ergo vulnerum cicatrices? Ut fidem roborent, solentur fideles, impii aliquando ignominia suffundantur. Ita August. lib. xxii de Civitate Dei, cap. 19 et 20; Euseb. Gallican. sive Eucherius, seu etiam Faust. Regiens. homil. feriæ 3 post Pascha, Cæsarius Arelat., homil. 23. Sed et Guibertus aperitissime id affirmat cap. 3 epistolæ De veritate Domini corporis, pag. 284. C. « Quid quod in cælo positus ne vulnera quidem sua obducere, aut servilem formam, quam in futuro representabit judicio, exuere voluit, » etc.

AD LIBROS GUIBERTI DE VITA SUA.

Quod splendidissimum orbis oculum B Augustinum fuerit Guibertus exemplo proximè secutus, vitæ ipsius priorem librum qui legerit, plane animadvertet. Augustinus libro cui titulum fecit *Confessiones*, vitæ suæ deflens actus percurrit: hic pariter libris de vitâ sua, priori maxime, gemebundus vitam recollit antea actam; ille summiâs Deo grates pro infinitis in se collatis beneficiis agit: similiter et iste; matri S. Augustinus ab improba et hæretica consuetudine revocatum sese, feri acceptum: Guibertus in hunc modum, quod e corruptis moribus a matre traductus fuerit, ingenue fatetur; prior matrem mire laudat; ita et posterior suam; verbis atque scriptis doctor ille Manichæos et cæteros, qui suo sæculo emerserant, hæreticos insectatus est: abbas quoque noster ut Judæicam perfidiam,

D hæreticamque pravitatem, Manichæorum sæce excitatam, evelleret, et coram disputavit, et tractatus edidit.

Cæterum non defuere celebres et alii scriptores, qui ea quæ gesserant scripserant potissimum, posteritati consignarunt; velut Hieronymus, Gennadius, Beda, Sigebertus, etc., id præstare non abs re, quinimo profuturum duxere.

AD LIBRUM PRIMUM.

(²⁵) CAP. I. — *Cum quod emanat, omnibus debeas.* Hoc est, gratiæ ac beneficia, quæ ex decreto atque ex congruo, non ex condigno (ut loquuntur theologi) in homines infinita tua bonitas, clementia immensâ continuo emittit (verbum *emanat* eo loci active usurpat) et effundit, omnibus plane debentur. Nonne universi orbis Conditor cum sit, rebus a se